

T.S.S. DE L'ESTIL DE GERMANUS DEL MUSEU COMARCAL DEL MARESME (MATARÓ)

JOAN FRANCESC CLARIANA i ROIG

En el darrer quart del segle I dC, aproximadament passat l'any 80 dC, es donà a la Graufesenque la confecció de vasos de ceràmica sigil·lada decorada amb relleus d'estil anomenat lliure, en contraposició als estils de transició i de mètopes que s'estaven produint simultàniament.

El terrisser/decorador que marcà les pautes d'aquesta revolució decorativa en les ceràmiques, que, a la vegada, no era altra cosa que el retorn al gust per les escenes narratives desenvolupades de manera contínua en el fris decoratiu del vas, inspirat, en certa manera, en algunes creacions d'Arezzo del període clàssic, fou Germanus.

Però, aquest terrisser no sols realitzava vasos amb decoració d'estil lliure, sinó que també seguia la resta de tendències del moment amb vasos metopats i d'estil de transició. En tots els casos, el que ens permet identificar les seves produccions són els punxons que emprava.

Germanus, bàsicament, va treballar a la Graufesenque, encara que també es coneix que va estar establert a Banassac (Widemann 1980, p. 33; Hofmann 1986, p. 106), a Lavoye i a Le Rozier (Bemont-Bourgeois 1986, p. 282). Hom creu que les produccions decorades de Banassac difereixen una mica de les produïdes a la Graufesenque per la més baixa qualitat artísticodecorativa i per la presència gairebé exclusiva d'un estil de mètopes força decadent, la qual cosa ens indicaria una datació més moderna per a aquelles produccions.

Les marques de terrisser de Germanus, tant les intradecoratives com les estampades en el fons del vas, ens il·lustren que disposava d'esclaus especialitzats en les diferents fases d'elaboració dels seus productes, fenomen no estrany a la Graufesenque (Vernhet 1975, p. 26-27). Així, trobem les marques de *GERMANI SER(VUS)* (Knorr 1952, lám. 30, H). A la vegada, el

praenomen d'aquest terrisser ofereix algunes incògnites, ja que el fet que determinades peces portin la lletra "F" al final de la marca (ex. GERMANIF) en principi sembla que avalaria la possibilitat que fos indicativa del verb "*fecit*", però es coneixen unes poques marques amb les lletres "FL." (Knorr 1919, p. 43, fig. 20) davant el *nomen* "GERMANI", per la qual cosa, tal vegada, podríem també interpretar-ho com *Flavius Germanus*, o, fins i tot, en una interpretació més agosarada, aquesta "F" final que hem vist abans podria indicar que es tractava d'un fill (*filio*), i llavors estaríem contemplant dues generacions de terrissaires. Malgrat tot, la manca d'un estudi rigorós i de conjunt sobre aquesta terrisseria fa que, ara per ara, no ens sigui possible anar més enllà en les nostres apreciacions.

A la producció de Germanus li van sortir imitadors. Terrissers/decoradors que també van dissenyar els seus vasos amb escenes d'estil lliure. Aquests eren Biragillus, L. Cosius, Crucuro i Satto-Saturninus, encara que mai assoliren la qualitat de les millors produccions d'aquell primer.

La cronologia que hom hi assigna, tal com hem dit abans, tindria els seus inicis cap a l'any 80 dC (o una mica més tard) i, possiblement, duraria fins poc després del tombant de segle. El fet que no sigui present a la caixa d'Atkinson de Pompeia (Atkinson 1914) i que sols es conegui un exemplar trobat al derelict de Culip IV (es tracta d'una peça llisa, forma Drag. 18) són dades que confirmen com a vàlida la datació proposada.

Vistes les anteriors consideracions introductòries, podem passar a veure l'inventari analític dels exemplars ceràmics conservats en el Museu Comarcal del Maresme.

CIUTAT ROMANA D'ILURO (MATARÓ)

Estació: Can Ximenes, c/ Carreró, 43-45 (estrat de farciment de la claveguera del *kardo maximus*).

1) Fragment de vora i perfil gairebé complet, d'una forma Drag. 37, en la qual es copsa una decoració dividida en dues bandes que envolten el vas. A la part alta, s'hi copsa la característica línia d'òvuls amb palets divisoris acabats en una petita roseta. La primera banda decorativa és un fris de decoració adherent, on es van alternant semicercles de fistons que emmarcaven volutes, de les quals sols es conserva una en *sinistro-gir*; els semicercles estan separats per un *iugum* assentat en un pal vertical. La segona banda

decorativa estava realitzada a base d'elements arbrats, molt propis d'aquest terrisser, amb fulla en forma de flama (semblant a la d'una peça d'Albintimilium. Lamboglia 1950, p. 121, fig. 62, núm. 17), i separats per la figura d'un cérvol vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 1748 o 1755). En la part baixa hi ha una sanefa de *penicillums* de tres elements (Hermet 1934, pl. 13, núm. 26; Vanderhoeven 1978, làm. 87, núm. 725 i 726). Es tracta d'una peça que prové d'un motlle una mica gastat per l'ús (ref. XN-82-C-12 / 30003).

2) Fragment de paret de vas, tal vegada de la forma Drag. 37; s'hi copsa part de la decoració consistent en un gos (?) en cursa vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 1453 o 1476), als seus peus hi té un element vegetal d'herbes, al darrere hi ha un element arbrat (Hermet 1934, pl. 99, núm. A-11) i, caiguda, una fulla granelluda (Hermet 1934, pl. 99, núm. A-2). És una peça amb gravat de bona qualitat (ref. XN-82-C-170 / CX-145-3).

Estació: Rectoria Vella (quadre 1 - nivell II).

3) Fragment amorf de paret de vas, possiblement forma Drag. 37; de la decoració sols es copsa un element arbrat amb fulles granelludes estilitzades. El gravat és de qualitat regular (Lleonart-Clariana 1979, p. 264, ref. 130030).

Estació: Fossar Xic

4) Fragment amorf de paret de vas, possiblement forma Drag. 37; de la decoració sols es copsa part d'un element arbrat amb peu i restes de dos punxons zoomorfs a les dues bandes. El gravat és de qualitat regular. (Ref. 15508).

5) Fragment amorf de paret de vas, possiblement forma Drag. 37; de la decoració sols es copsa part d'un element arbrat, amb el tronc compost per un punxó que tindria forma lanceolada (Vanderhoeven 1976, làm. 48, núm. 364, i làm. 62, núm. 486), i al dessota, envoltant el vas, una sanefa d'elements bifo-liats (Hermet 1934, pl. 13, B-43). El gravat, de bona factura. (Ref. 15195).

VIL·LES ROMANES

Torre Llauder (Mataró)

6) Fragment de vora i perfil gairebé complet, d'una forma Drag. 37, en la qual es copsa la decoració d'una sola banda que envolta el vas. A la part alta, s'hi copsa la característica línia d'òvuls amb palets divisoris acabats en

forma de tascó i/o escombreta, molt pròpies de Germanus (Hermet 1934, pl. 99, núm. A-37). El fris porta una característica decoració adherent, en la qual es van alternant dos semicercles circumscrits de fistons que emmarcaven volutes, de les quals es conserva sencera una fent el *dextro-gir* i un fragment de la següent en *sinixtro-gir*; els semicercles estan separats per un *iugum* assentat en un una línia ondulada vertical rematada per una roseta. Al des-sota, envoltant el vas, una sanefa de flors de lis, també molt freqüents en aquest terrisser (Hermet 1934, pl. 99, núm. A-36 i B-4, i pl. 102, núm. 48). Gravat de bona qualitat. (Ref.: Abocador d'escombraries 1982, sector 3).

7) Fragment de fons de vas amb peu, forma Drag. 37 (Ribas 1972, p. 165, fig. 39, núm. 1). En la decoració, s'hi copsa un fragment d'un element arbrat i un gos en cursa vers la dreta (Oswald 1936-1937, núm. 1.942) damunt d'un terra herbat. Gravat de qualitat regular. (Ref. 7313. Excavacions Marià Ribas 1969).

Can Rafart (Mataró)

8) Fragment amorf de paret de vas, forma Drag. 37 (Prevosti 1981, fig. 75, núm. 6, i fig. 76, núm. 11). Decorat amb una arcada composta d'un element vegetal estilitzat (Hermet, pl. 99, núm. B-4) que emmarca la testa de la divinitat gal·la Esus (Hatt 1974, p. 82-84). La representació d'Esus també és molt pròpia de Germanus. Imatge provinent d'un punxó que tenia dues versions: una, amb orelles (Hatt 1974, p. 83, fig. 19), i la nostra, sense orelles. Al peu de l'arcada, s'hi copsa una flor de lis com la que acabem de veure en la peça núm. 6 de Torre Llauder i, a continuació, una línia ondulada de disposició horitzontal que separa l'espai. En l'extrem superior, sota els òvuls, s'hi veu un fragment de punxó que representaria un cap d'anec o tal vegada un dofí estilitzat, com el que tornarem a trobar en la peça següent, de Figuera Major. Els òvuls també són característics d'aquest terrisser, amb l'element de separació acabat en forma de tascó. Gravat de bona qualitat. (Ref. 16035).

Figuera Major (Mataró)

9) Fragment amorf de paret de vas, forma Drag. 37 (Clariana 1981, p. 201, 202, 206 i 207; Ribas 1982, p. 23, fig. 5). Decoració d'òvuls característics de Germanus. L'escena del vas està dividida en dues faixes. En la superior, hi veiem un cérvol en cursa vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 1810) acorralat per un gos (Oswald 1936-1937, núm. 2039-W);

damunt seu, hi ha una garlanda vegetal estilitzada (Hermet 1934, pl. 31, núm. A-34) i un cap d'ànec o dofí estilitzat (Oswald 1936-1937, núm. 2403). La faixa inferior està decorada amb fistons vegetals estilitzats (Hermet 1934, pl. 31, núm. A-15) continus, connectats per un *iugum*. A l'interior del fistó, hi ha una voluta en *sinixtro-gir* i una flor granelluda (Hermet 1934, pl. 13, núm. A-36). Gravat de bona qualitat. (Ref. 15622).

Carretera de França, al costat del torrent d'en Forcat (Mataró)

10) Fragment amorf de paret de vas, forma Drag. 37 (Prevosti 1981, làm. XXVIII, núm. 3; Clariana 1981, p. 202 i 208). Decoració, tal vegada, dividida en dues zones. En la inferior, s'hi copsa un gos en cursa vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 2039-Y); a sota hi té jocs d'elements de tres fulles, i en un dels costats, una fulla cordiforme (Hermet 1934, pl. 9, núm. A-2). Gravat de qualitat regular. (Ref. 15640).

Cirera, prop de Can Llobet (Mataró)

11) Fragment de vora i perfil gairebé complet, d'una forma Drag. 37 (Prevosti 1981, fig. 89, núm. 4; Clariana 1981, p. 203, 209 i 210), en la qual es copsa la decoració d'una sola banda que envolta el vas. Està decorat amb elements arbrats (Lamboglia 1950, p. 121, fig. 62, núm. 17) amb figures zoomorfes intercalades de les quals sols en podem copsar la d'un cérvol vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 1748). Un detall que ens crida l'atenció és el petit cercle amb una barra vertical que hi ha inclòs al tronc de l'arbre, i que ens recorda el monograma del terrisser Doeccus (Knorr 1905, làm. IV). A sobre hi té una sanefa de fulles cordiformes (Lamboglia 1950, p. 121, fig. 62, núm. 17; Lutz 1975, p. 57: en una peça de Saturninus-Satto). Gravat de qualitat regular. (Ref. 15639).

Can Blanch (Argentona)

12) Fragment de vora i perfil gairebé complet, d'una forma Drag. 37 (Carreras-Rigo 1994, p. 208). L'escena del vas està dividida en dues faixes. En la superior, hi veiem una escena de cacera, on apareixen tres punxons que s'alternen amb elements arbrats, amb un genet amb llança vers la dreta (semblant al d'Oswald 1936-1937, núm. 255; Hermet 1934, pl. 100, núm. 11); a continuació, un ós en cursa vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 1.611), i un cérvol vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 1.748). La faixa inferior està decorada amb fistons cordats de doble línia i continus,

connectats per un *iugum*. A l'interior de cada un dels fistons hi ha una flor *mystica* simètrica amb la següent (Hermet 1934, pl. 11). L'element de separació del *iugum* és un motiu vegetal estilitzat de tres fulles. La faixa d'òvuls alternats per palets verticals apareix molt borrosa. Gravat de qualitat bastant deficient. (Ref. Abocador, UE 30019).

Procedència desconeguda

13) Fragment de paret de vas, possiblement de la forma Knorr 78 (Clariana 1981, p. 201 i 206). En la decoració hi podem copsar un dofi vers la dreta (variant dels d'Oswald 1936-1937, núm. 2398, 2399 i 2400), que hi té a sota i al davant una garlanda vegetal estilitzada composta de fulles obliqües (Hermet 1934, pl. 99-A, núm. 6; pl. 101, núm. 25 i 36, i pl. 102, núm. 46, 47, 55, 56 i 57). Sobre el dofi hi ha part de la marca intradecorativa amb les lletres ".../F CER/...", que acredita que és un producte de Germanus. Gravat relativament ben conservat. (Ref. 15641).

14) Fragment de vora d'una forma Drag. 37 (Clariana 1981, p. 202, 203, 208 i 209). Es conserva molt poca decoració, però es pot apreciar que es tractaria d'una escena en la qual s'alterna un cèrvol vers l'esquerra, del qual només veiem el cap (Oswald 1936-1937, núm. 1748); la part alta d'un element arbrat de fulles granelludes (Hermet 1934, pl. 99, núm. A-1; pl. 100, núm. 9, i pl. 101, núm. 31), i la cua i el darrere d'un lleó vers la dreta (podria ser alguns dels d'Oswald 1936-1937, núm. 1394, 1398, 1497-R, 1497-V, 1400 i 1401). La faixa d'òvuls i palets verticals de separació tindria un paral·lel llunyà amb les de la taula d'Oswald-Pryce (Oswald-Pryce 1920, lám. XXX, núm. 125). El gravat està relativament ben conservat. (Ref. 15623).

15) Fragment amorf de paret de vas, forma Drag. 37; de la decoració sols es copsa part d'un element arbrat de fulles granelludes i un fragment del cap d'un ós vers l'esquerra (Oswald 1936-1937, núm. 1611). En la part alta, hi ha la faixa d'òvuls amb palets verticals rematats per una roseta. El gravat és de qualitat bastant dolenta. (Ref. 16257).

16) Fragment de fons de vas amb peu, forma Drag. 37. En la decoració s'hi copsa un fragment de les cames davanteres d'un cèrvol en cursa vers la dreta (Oswald 1936-1937, núm. 1699-1700) damunt d'un terra herbat, i davant seu hi té un element arbrat de fulles granelludes. Darrere el cèrvol s'hi copsen les restes de la decoració d'una mètopa que, possiblement, emmarcaria una decoració disposada en forma de creu de Sant

Andreu de la qual sols es veu una línia ondulada en diagonal i un fragment de *tortillon*. La distribució decorativa d'aquesta peça ens recorda més aviat les produccions del terrisser Biragillus de Banassac (Hofmann 1986, p. 105), encara que el punxó del cérvol i l'element arbrat siguin originaris de Germanus (Hermet 1934, pl. 101, núm. 24). Gravat de qualitat regular. (Ref. 16041).

CONCLUSIONS

El petit lot de peces de ceràmica sigil·lada sud-gàl·lica decorada amb escenes d'estil lliure que es conserva al Museu Comarcal del Maresme, dintre de les seves limitacions, és força representatiu del que va ser la producció del terrisser/decorador Germanus. Així, hem pogut veure un exemplar (el 13) que, fins i tot, porta el seu nom dins la decoració. A continuació, hi ha un grup d'exemplars que pertanyen a la seva producció de bona època; són les peces núm. 2, 6, 8 i 9. El tercer grup correspon a peces estilísticament enquadrables a Germanus, però de menor qualitat (potser per un excessiu ús dels motlles a l'Antigüitat), són els exemplars 1, 3, 4, 7, 10, 11, 12, 14 i 15. Finalment, hi ha un últim grup més aviat dubtós, són les peces núm. 5 i 16.

BIBLIOGRAFIA

- ATKINSON (1914): "A hoard of samian ware from Pompei". *Journal of Roman Studies*, IV. p. 27-64.
- BEMONT-BOURGEOIS (1986): "Les noms de potiers. Ateliers situés en France". *La terre sigillée gallo-romaine*, DAF 6, p. 277-286.
- CARRERAS-RIGO (1994): "Can Blanch (Argentona, Maresme). Una vil·la romana de mitjan segle I dC a inicis del segle III dC". *Laietania*, 9, Mataró, p. 181-213.
- CLARIANA (1981): "La col·lecció de terra sigil·lada del Museu de Mataró (3)". *Laietania*, 1, Mataró, p. 201-211.
- FAVORY (1974): "Le monde des potiers gallo-romains". *Les dossiers de l'archéologie*, 6, Dijon, p. 90-102.

- HATT (1974): "Terre sigillée et religion gauloise". *Les dossiers de l'archéologie*, 6, Dijon, p. 76-84.
- HOFMANN (1986): "Banassac". *La terre sigillée gallo-romaine*, DAF 6, p. 103-110.
- KNORR (1905): *Die verzierten Terra Sigillata-Gefässe von Cannstatt und Köngen-Grinario*. Stuttgart.
- KNORR (1952): *Terra-sigillata-gefässe des Ersten Jahrhunderts mit töpfernamen*. Stuttgart.
- LAMBOGLIA (1950): *Gli scavi di Albintimilium e la cronologia della ceramica romana*. Bordighera.
- LLEONART-CLARIANA (1979): "Dos quadres estratigràfics a la Rectoria Vella de Santa Maria de Mataró". *Quaderns de prehistòria i arqueologia del Maresme*, 8-9, Mataró, p. 246-267.
- LUTZ (1975): "La puissance attractive de l'Est". *Les dossiers de l'archéologie*, 9, Dijon, p. 51-58.
- NIETO et alii (1989): *Excavacions arqueològiques subaquàtiques a Cala Culip (I)*. Girona.
- OSWALD (1931): *Index of potters stamps on terra sigillata - Samian Ware*. Margidunum.
- OSWALD (1936-1937): *Index of figure-types on terra sigillata (Samian Ware)*. Liverpool.
- OSWALD-PRYCE (1920): *An introduction to the study of terra sigillata*. Londres.
- PREVOSTI (1981): *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro*. Mataró.
- RIBAS (1972): "La villa romana de la Torre Llauder de Mataró". *Noticiario Arqueológico Hispánico*. Arqueología, 1, p. 115-180. Madrid.
- RIBAS (1982): *La vil·la romana de Figuera Major*. Mataró.
- THUAULT-VERNHET (1986): "Le Rozier". *La terre sigillée gallo-romaine*, DAF 6, p. 110-113.
- VANDERHOEVEN (1976): *Terra sigillata aus Südgallien: Die reliefverzierten Gefässe II*. Funde aus Asciburgium, Heft 6. Duisburg.
- VANDERHOEVEN (1978): *Terra sigillata aus Südgallien: Die reliefverzierten Gefässe III*. Funde aus Asciburgium, Heft 7. Duisburg.
- VERNHET (1975): "La Graufesenque". *Les dossiers de l'archéologie*, 9, Dijon, p. 21-34.
- WIDEMANN (1980): Etudes analytiques de provenance pour la ceramique. *Les dossiers de l'archéologie*, 42, Dijon, p. 28-38.

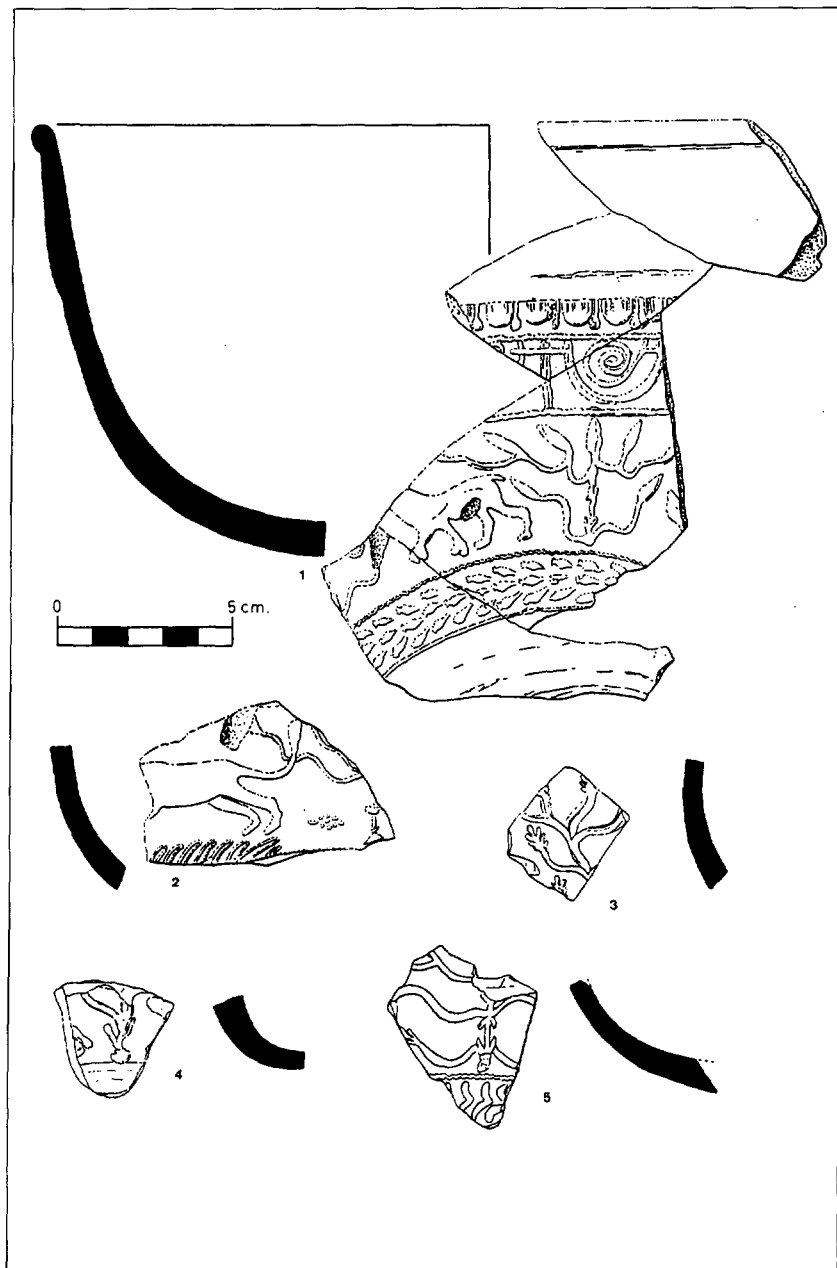

Figura 1. T.S.S. de l'estil de Germanus.

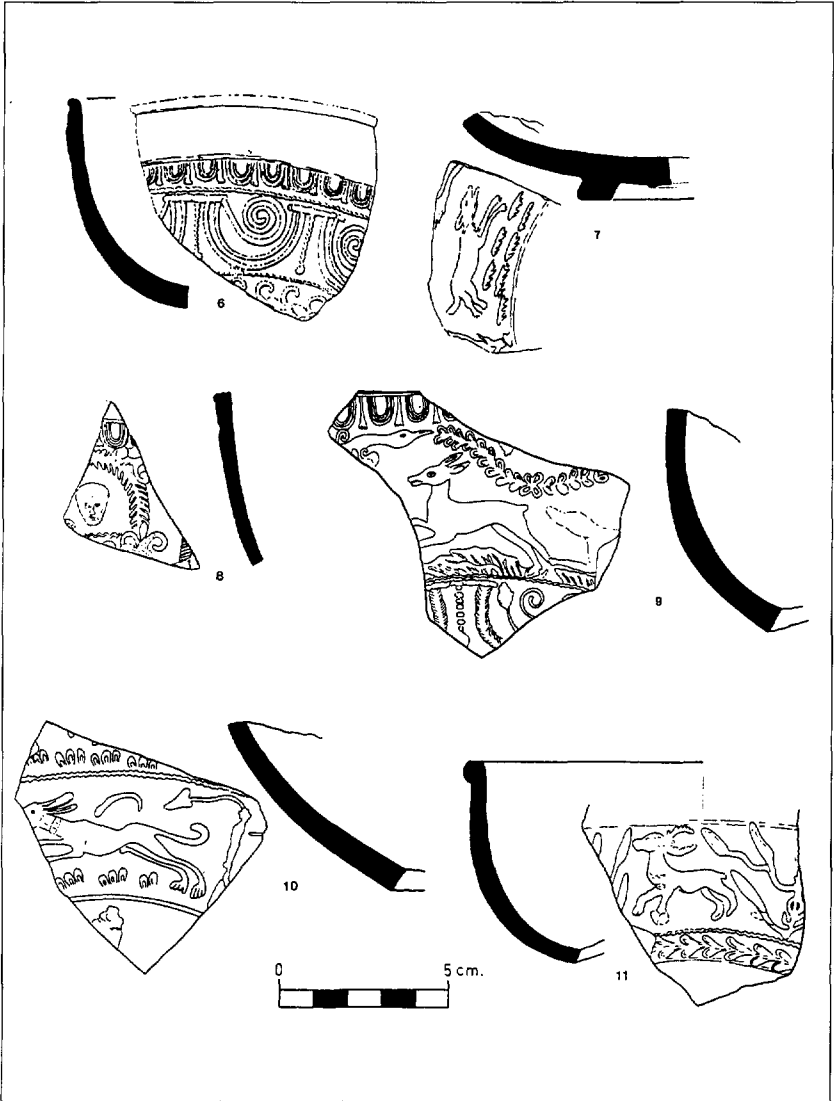

Figura 2. T.S.S. de l'estil de Germanus.

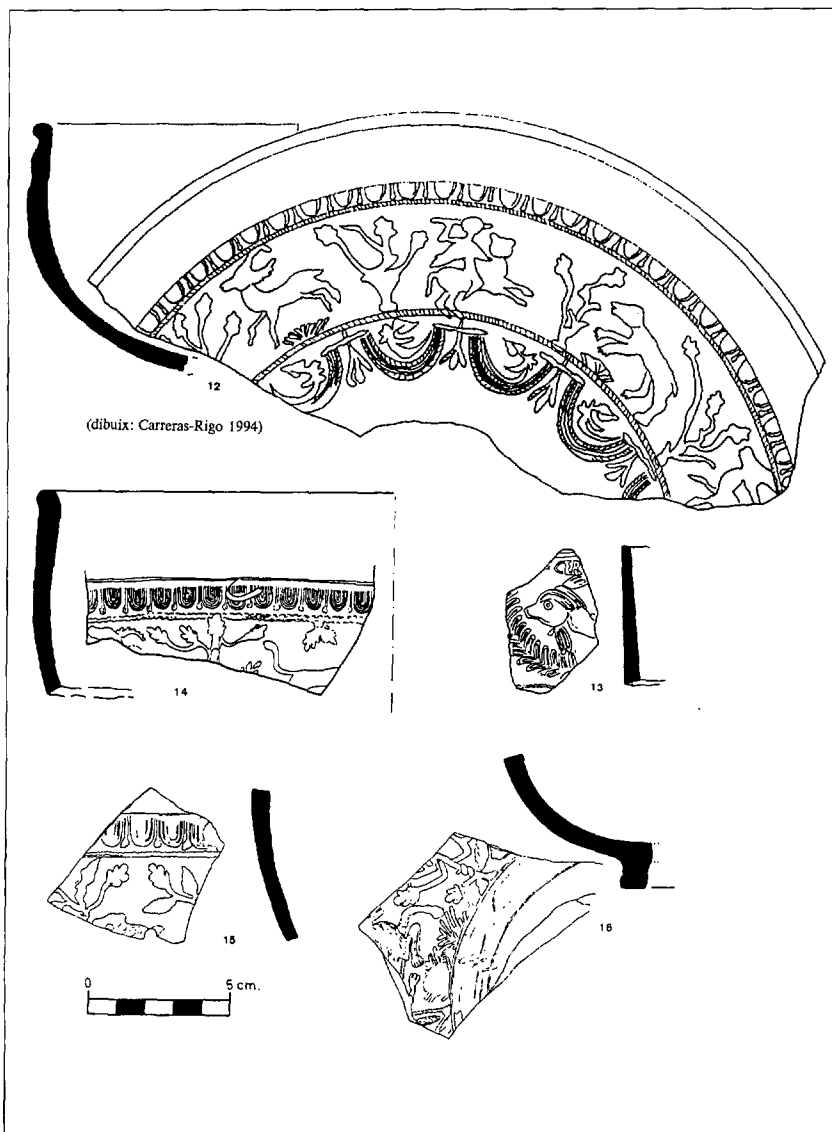

Figura 3. T.S.S. de l'estil de Germanus.